

IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022.

Sloboda, blagostanje i razvoj društva i pojedinaca temeljne su ljudske vrijednosti koje se mogu ostvariti samo ako dobro informirani građani koriste svoja demokratska prava i imaju aktivnu ulogu u društvu. Stvaralačko sudjelovanje građana i razvoj demokracije ovise o zadovoljavajućem obrazovanju, ali i slobodnom i neograničenom pristupu znanju, idejama, kulturi i informacijama.

Narodna knjižnica, kao lokalna pristupna točka znanju, temeljni je preduvjet cjeloživotnog učenja, samostalnog odlučivanja i kulturnog razvoja pojedinaca i društvenih skupina. Ona podupire zdrava društva znanja osiguravajući pristup svim vrstama znanja, uključujući i znanstveno i lokalno znanje te omogućavajući njegovo stvaranje i dijeljenje bez ikakvih komercijalnih, tehnoloških ili pravnih prepreka.

U svim državama, a posebno u zemljama u razvoju, knjižnice pridonose ostvarivanju prava na obrazovanje te sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu zajednice za što veći broj ljudi.

Ovaj Manifest izražava UNESCO-vo uvjerenje da je narodna knjižnica pokretačka snaga u obrazovanju, kulturi, društvenom uključivanju i informiranju, te ključni čimbenik održivog razvoja i osobnog ostvarenja kroz poticanje mira i duhovno blagostanje..

UNESCO stoga potiče nacionalne i lokalne vlasti da pruže podršku narodnim knjižnicama i aktivno se uključe u njihov razvoj.

Narodna knjižnica

Narodna je knjižnica lokalno informacijsko središte koje svojim korisnicima osigurava pristup svim vrstama znanja i informacija. Neophodna je sastavnica društava znanja koja se neprestano prilagođavaju novim sredstvima komunikacije kako bi svim građanima osigurala pristup informacijama i omogućila njihovu smislenu uporabu . Ona osigurava javno dostupan prostor za proizvodnju znanja, kulturno dijeljenje i razmjenu informacija te promicanje građanskog angažmana.

Knjižnice stvaraju zajednice, dopiru do novih korisnika i aktivno slušaju kako bi podržale osmišljavanje usluga koje zadovoljavaju lokalne potrebe i podižu kvalitetu života. Javnost ima povjerenje u svoju knjižnicu, a zauzvrat, narodne knjižnice teže proaktivnom informiranju i educiranju svoje zajednice.

Usluge narodne knjižnice temelje se na jednakosti pristupa za sve korisnike, bez obzira na njihovu dob, etničku ili nacionalnu pripadnost, spol, vjeru, jezik, društveni položaj ili bilo koje drugo obilježje. Posebne usluge i građa moraju se osigurati za korisnike koji iz bilo kojeg razloga ne mogu koristiti redovne knjižnične usluge i građu, primjerice, za jezične manjine, osobe s invaliditetom, osobe sa slabim vještinama digitalne ili računalne pismenosti te pismenosti općenito, za osobe u bolnici ili zatvoru.

Sve dobne skupine u knjižnici trebaju pronaći građu koja odgovara njihovim potrebama. Zbirke i usluge trebaju uključivati sve vrste medija i suvremenih tehnologija, kao i tradicionalnu građu. Knjižnice trebaju nabavljati visoko kvalitetnu građu, koja je relevantna u odnosu na lokalne potrebe i uvjete te građu koja odražava jezičnu i kulturnu raznolikosti zajednice. Građa mora odražavati suvremene trendove i razvoj društva, kao i sjećanje na ljudske pothvate i maštu.

Zbirke i usluge ne smiju biti izložene nikakvim oblicima ideološke, političke ili vjerske cenzure, niti komercijalnom pritisku.

Poslanje narodnih knjižnica

Usluge narodnih knjižnica trebale bi se temeljiti na njihovim poslanjima vezanima uz informiranje, opismenjavanje, obrazovanje, uključivanje, građansko sudjelovanje i kulturu. Kroz svoja poslanja, narodne knjižnice pridonose UN-ovim ciljevima održivog razvoja i izgradnji pravednijih, humanijih i održivijih društava.

- osiguravanje pristupa širokom spektru informacija i ideja bez cenzure, podržavanje formalnog i neformalnog obrazovanja na svim razinama kao i cjeloživotnog učenja koje omogućuje stalnu, dobrovoljnu i samostalnu potragu za znanjem za ljude u svim životnim razdobljima
- pružanje mogućnosti za osobni kreativni razvoj, poticanje mašte, kreativnosti, znatiželje i empatije
- stvaranje i jačanje čitalačkih navika kod djece od rođenja do odrasle dobi
- poticanje, podupiranje i sudjelovanje u aktivnostima i programima opismenjavanja u svrhu razvijanja vještina čitanja i pisanja, pomaganje pri razvoju medijske i informacijske pismenosti te vještina digitalne pismenosti za ljude svih dobnih skupina, s ciljem stvaranja informiranog, demokratskog društva
- pružanje usluga članovima svojih zajednica osobno i na daljinu putem digitalnih tehnologija, pružajući pristup informacijama, zbirkama i programima kad god je to moguće

- osiguravanje pristupa svim vrstama informacija o zajednici i mogućnostima organiziranja zajednice za sve, uz istovremeno prepoznavanje uloge knjižnice kao osnove društvenog tkiva
- pružanje pristupa znanstvenom znanju svojim korisnicima, kao što su rezultati istraživanja i zdravstvene informacije koje mogu utjecati na njihove živote, te omogućavanje njihovog sudjelovanja u znanstvenom napretku
- pružanje odgovarajućih informacijskih usluga lokalnim poduzetnicima, udrugama i interesnim skupinama
- očuvanje i pristup lokalnim i autohtonim podacima, znanju i baštini (uključujući usmenu tradiciju), osiguravanje okruženja u kojem lokalna zajednica može preuzeti aktivnu ulogu u identificiranju građe koju treba očuvati, zaštititi i dijeliti, u skladu sa željama zajednice
- poticanje interkulturalnog dijaloga i podupiranje kulturne raznolikosti
- promicanje očuvanja i smislenog pristupa kulturnim izričajima i baštini, uvažavanje umjetnosti, otvorenog pristupa znanstvenom znanju, istraživanju i inovacijama, kako u tradicionalnim medijima, tako i u digitaliziranoj i izvorno digitalnoj građi.

Financiranje, zakonodavstvo i mreže

Pristup zgradi narodne knjižnice i njezinim uslugama u načelu je besplatan. Narodna je knjižnica u nadležnosti lokalnih i državnih tijela, a njezin rad mora podržavati posebno zakonodavstvo koje se redovito mijenja i usklađuje s međunarodnim ugovorima i sporazumima. Narodne knjižnice moraju biti financirane od strane nacionalnih i lokalnih vlasti te moraju biti temeljna sastavnica svake dugoročne strategije za razvoj kulture, informiranja, opismenjavanja i obrazovanja.

U digitalno doba, zakonodavstvo o intelektualnom vlasništvu i autorskim pravima mora narodnim knjižnicama omogućiti iste mogućnosti nabave i pružanja pristupa digitalnom sadržaju pod razumnim uvjetima kao što to čini za fizičke izvore.

Kako bi se osigurala koordinacija i suradnja na nacionalnoj razini, zakonodavstvo i strateški planovi također moraju definirati i promicati nacionalnu mrežu knjižnica temeljenu na dogovorenim standardima usluga.

Mreža narodnih knjižnica mora se oblikovati u odnosu na nacionalne, regionalne, znanstvene i specijalne knjižnice te knjižnice u školama, visokim učilištima i sveučilištima.

Poslovanje i upravljanje

Knjižnica mora osmisliti jasnu strategiju koja definira njezine ciljeve, prioritete i usluge u odnosu na potrebe lokalne zajednice. Lokalno znanje i sudjelovanje u zajednici neophodni su u ovom procesu, a lokalne zajednice trebaju biti uključene u donošenje odluka.

Narodna knjižnica mora biti učinkovito organizirana i moraju se poštivati stručni standardi rada.

Usluge moraju biti fizički ili digitalno dostupne svim članovima zajednice. To zahtijeva dobro locirane i opremljene knjižnične zgrade, dobre prostore za čitanje i učenje, kao i relevantne tehnologije i odgovarajuće radno vrijeme prilagođeno korisnicima. Jednako tako, knjižnične usluge moraju biti dostupne onima koji nisu u mogućnosti posjetiti knjižnicu.

Knjižnične usluge moraju biti prilagođene različitim potrebama zajednica u ruralnim i urbanim područjima, kao i potrebama marginaliziranih skupina, korisnika s posebnim potrebama, višejezičnih korisnika i autohtonih naroda unutar zajednice.

Knjižničar je aktivni posrednik između korisnika i izvora, digitalnih i tradicionalnih. Za pružanje odgovarajućih usluga neophodni su dostatni kadrovski i materijalni resursi te stručno i kontinuirano obrazovanje knjižničara kako bi se mogli nositi s postojećim ali i budućim izazovima. Kako bi se utvrdili dostatni kvantitativni i kvalitativni izvori, potrebno je provesti konzultacije upravljačkih struktura s knjižničnim stručnjacima.

Kako bi korisnici mogli koristiti sve dostupne izvore, mora se osigurati njihova edukacija te pružanje usluga korisnicima koji ne mogu doći u knjižnicu.

Aktualna istraživanja u području knjižničarstva trebala bi se usredotočiti na procjenu utjecaja knjižnica i prikupljanje podataka koji donositeljima odluka potvrđuju društvenu korist knjižnica. Statističke podatke trebalo bi prikupljati kroz duži niz godina, budući da društvenu dobrobit knjižnica mogu osjetiti tek nadolazeće generacije.

Suradnja

Suradnja je neophodna kako bi knjižnice mogle doprijeti do šireg i raznolikijeg kruga korisnika. Knjižnice moraju surađivati s relevantnim partnerima kao što su različite korisničke skupine, škole, nevladine organizacije, knjižničarske udruge, poduzeća i drugi stručnjaci na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Primjena Manifesta

Donositelji odluka na nacionalnoj i lokalnoj razini te knjižničarske zajednice diljem svijeta pozivaju se na provedbu načela iznesenih u ovom Manifestu.